

De prehistorie van het Nederlands

De Europese taalfamilie gereconstrueerd

Hoe spraken onze aller-, allerverste voorouders? De vergelijkende taalwetenschap probeert die spannende vraag te beantwoorden. Inmiddels is het wetenschappers gelukt terug te blikken tot misschien wel 4500 voor Christus – dankzij de bijzondere rol van een oude taal: het Hittitisch.

ALWIN KLOEKHORST

DOCENT VERGELIJKENDE TAALWETENSCHAP
UNIVERSITEIT LEIDEN

J e hoeft geen taalkundige te zijn om te zien dat de Nederlandse zin ‘Mijn broer drinkt water’ erg veel lijkt op het Engelse ‘My brother drinks water’ en het Duitse ‘Mein Bruder trinkt Wasser.’ Maar om de vraag te beantwoorden waaróm dat zo is, moeten we ons wel wenden tot de taalkunde. Op het eerste gezicht lijkt het antwoord eenvoudig: deze drie talen zullen wel zo op elkaar lijken doordat ze burens van elkaar zijn, en door wederzijdse invloed in de loop der tijd steeds meer naar elkaar toe zijn gegroeid. Toch is dit niet het geval. Om dit te laten zien, moeten we naar oudere stadia van deze drie talen kijken.

Het jaar 1000

Wanneer we de zin ‘Mijn broer drinkt water’ vertalen in de varianten van deze talen zoals die gesproken werden rond het jaar 1000, krijgen we de volgende zinnen:

- Oudnederlands: ‘Mīn brōdar drinked watar.’ (Het streepje op de *i* en de *o* geeft aan dat het lange klinkers zijn.)
- Oudengels: ‘Brōþer mīn drinkþ water.’ (De *þ* spreek je uit als de *th* in *this*.)
- Oudduits: ‘Mīn pruodar trinchet wazzar.’

Als we deze zinnen met elkaar vergelijken, zien we dat, afgezien van een iets andere woordvolgorde in het Oudengels, deze drie zinnen nog weer meer op elkaar lijken dan hun moderne varianten al deden. Zo heeft bijvoorbeeld de Oudnederlandse vorm van het woord voor ‘broer’, *brōdar*, een *d* die overeenkomt met de *þ* in het Oudengelse *brōþer* en de *d* in het Oudduitse *pruodar*.

Alwin Kloekhorst: “Het Nederlands, Engels en Duits groeien juist steeds verder uit elkaar.”

Ook is het woord voor *mijn* in alle drie de talen hetzelfde: *mīn*. Blijkbaar geldt dat hoe dieper we teruggaan in de tijd, hoe meer het Nederlands, Engels en Duits op elkaar gaan lijken. Andersom betekent dit echter: hoe dichter bij het heden, hoe minder ze op elkaar gaan lijken. Met andere woorden, het Nederlands, Engels en Duits zijn in de loop der tijd helemaal niet naar elkaar toe gegroeid, zoals vaak wordt gedacht, maar groeien juist steeds verder uit elkaar!

Maar wat nu als we nóg dieper terug in de tijd zouden gaan, naar de voorstadia van het Oudnederlands, Oudengels en Oudduits? Helaas zijn van die stadia geen teksten bekend. Toch kunnen we, op basis van de ontwikkeling van deze talen in de periode waarvan we wél teksten hebben, maar één conclusie trekken. Hoe verder we terug zouden gaan in de tijd, des te meer zouden de voorstadia van het Nederlands, Engels en Duits op elkaar gaan lijken. Zóveel zelfs dat ze op een gegeven moment niet meer van elkaar te onderscheiden zijn, en in feite één en dezelfde taal zijn geworden.